

TROLDSPJLET

Nr. 49 – december 2023

Kære medlemmer af Karin Michaëlis selskabet

I oktober – november løb arrangementet over fire uger med *foredrag og læsekredse* om Karin Michaëlis af stabelen på *Arbejdersmuseet*. Vi siger mange tak til de medvirkende og til museet for at have inviteret til samarbejde og for at lægge hus til. På hjemmesidens Kalender er der lagt fotos op fra aktiviteterne.

Fra forfatteren *Bo Tao Michaëlis* har vi modtaget en *kommentar* til *Lauritz Korfix Schultz'* artikel i Troldspejlet nr. 48 om *Sophus Michaëlis' digtning fra hans rejse til Japan* i 1910. Dertil har undertegnede knyttet nogle *bemærkninger*.

Som *JULEGAVE* til medlemmerne vedhæftes *TILFÆLDET D'ANNUNZIO*, en oversættelse til dansk af *Der Fall d'Annunzio*, som Karin Michaëlis udgav på tysk i 1925. Det var et behjertet forsøg på at få den italienske digter *Gabriele d'Annunzio* til at tilbagelevere i det mindste noget af en ejendom med indbo i Norditalien, som han havde tilranet sig.

Teksten blev først tilgængelig på dansk, da Karin Michaëlis selskabet udsendte den i 2015 i en oversættelse af *Solveig og Rolf Czeskleba-Dupont*. Denne lille bog er udsolgt. Nu stiller selskabet den til medlemmernes disposition i digitaliseret form, med bogens forord som efterskrift og en ny indledning.

Af *Karin Michaëlis* selv kan vi i dette nummer læse en tidlig rejsebeskrivelse fra *Prag*.

Nyt om *udflugt til Thurø* i foråret og en *rejse til Vestpreussen* i efteråret følger i næste Troldspejl.

Indhold:

Bo Tao Michaëlis *Kommentar* til *Lauritz Korfix Schultz'* artikel i Troldspejlet nr. 49
'Sophus Michaëlis' erotiske erobring af Japan'.

Kirsten Klitgård Nogle personlige *bemærkninger* til *Bo Tao Michaëlis'* kommentar.

Karin Michaëlis *Jøde kvarteret i Prag*.

Vi ønsker vore medlemmer en
GLÆDELIG JUL og et **GODT NYTÅR!**

På *Karin Michaëlis selskabets* vegne
Kirsten Klitgård

BO TAO MICHAËLIS' kommentar til

LAURITZ KORFIX SCHULTZ' artikel i *Troldspejlet* nr. 48:
'Sophus Michaëlis' erotiske erobring af Japan'

Ringenes herre eller da Sophus mødte Shinju.

'Han har bedraget Dem meget, meget mindre, end De har bedraget ham. Mindre, lille Pige, end De bedrager ham i dette Øjeblik. Har jeg ikke Ret?'

Peter Nansen til Karin Michaëlis.

(Beverly Driver Eddy: *Hjertets kalejdoskop*, side 109).

Jeg har med stor fornøjelse læst Lauritz Korfix Schultzs interessante artikel om min farfar Sophus Michaëlis. Jeg synes jo nok at titlen er lidt bombastisk. Egentlig tror jeg faktisk det er lige omvendt, Japans erotiske erobring af Sophus Michaëlis, er langt mere passende. Derfor følgende korrektioner og indvendinger.

- 1 Schultz skriver noget selvmodsigende at Sophus både flygter fra sit ægteskab med Karin, men samtidig trygler hende om at rejse med ham. Udsagnet om at han misundte Hjalmar Bergstrøm fordi konen lod ham rejse alene har Schultz via Eddy fra Karins dagbog, men ikke i hendes offentlige erindringer. At hun ville straffe ham ved at lade ham rejse alene, står for Eddys egen regning i og med at der ingen kildeanvisning er. Personligt finder jeg ofte hendes biografi for meget indlevet, hvor hun alt for ofte tænker og tror på sit emnes vegne.
Angående Sophus utroskab. For det første er begge Karins biografier, Eddy og Merete von Eyben enige om, at han efter brylluppet længe var hende tro, måske endog indtil den fatal affære, jeg vender tilbage til nedenfor. Sophus – konsekvent kaldt Tao hos Karin, ligesom hun bruger hans kælenavn, Trold, til hende – var fortørnet over først at blive udstillet under dække i 'Kvindehjerter' og 'Den farlige alder'. Og igen apropos utroskab. Sophus' var bekendt med Karins både inderlige og langvarige forelskelse i forfatteren, forførereren og forlagsdirektør Peter Nansen, den store kærlighed i hendes liv. Deres forhold var ganske vist platonisk, men det var bestemt ikke Karins skyld. Tværtimod.
- 2 Men hvorfor ville Sophus Michaëlis overhovedet videre til Japan? Schultz ser to motiver: Udvikle sin poesi via eksotiske indtryk og så at søge erotiske eventyr. Sophus bliver sågar sammenlignet med marineløjtnant Pinkerton fra Puccinis opera 'Madame Butterfly'. Kanske Pinkerton har irrelle intentioner, men han gifter sig faktisk japansk med Butterfly i første akt, som bogstaveligt toner ud i hans kærlighedserklæring til en grædende kvinde. Tre år efter i anden akt er han så i mellemtiden blevet gift amerikansk og ankommer til Japan for at hente deres eurasiske barn. Shinju græder altså ikke ved afsked med Sophus, ifølge hans digt (er)kender hun det dets relative varighed.

Schultz gør godt og grundigt ud af Sophus baggrund som kunsthistoriker. Men overser lidt paradoksalt hans oplagte grund til at tage den lange vej til Japan. I 1850erne kulminerende med Verdensudstillingen i Paris i 1862, åbner det isolerede Japan op for omverden. Japansk kunst begynder at dukke op i Europa og får en kolossal indflydelse på datidens kunstmalere, især impressionisterne.

Japanisme/Japonisme kaldes denne påvirkning af så forskellige kunstnere som Manet, Van Gogh, Degas og Whistler. Sophus rejste ud som kunstinteresseret for at opsøge på stedet den japanske kunstskat som har taget Europa med storm med sine perspektivforskydninger, fladbundethed og nok så meget koloristiske og erotiske frisind. Schultz nævner selv nogle af de kunstgenstande Sophus tog med hjem til Danmark. De er i min besiddelse, men der var også ting fra Kina. I øvrigt fik Karin Michaëlis også sin del fra Sophus 'kineserier'. Det er ikke helt tilfældigt, at Bertolt Brechts skuespil delvis over Karin Michaëlis' gavmilde og rummelige virke – 'Det gode menneske fra Sezuan' fra 1942 - foregår i et sagnspunden Kina.

- 3 Nu kommer vi til Sophus' famøse ringe og den syttenårige Shinju i 'Blaaregn'. Men først skal vi vide fra Schultz at Michaëlis ser på hende med et *the male glaze*. Et feministisk begreb som stammer fra nyere filmvidenskab og oprindeligt betyder at den mandlige instruktørs øje via kameraindstillinger og -eksponering erotiserer kvinden i filmen. Gerne som forførisk og farlig femme fatale. At heteroseksuelle mænd seksualiserer kvinder er evident. Man skal være varsom med at overføre et begreb fra en poetik til en anden. Samtlige kærlighedsdigte fra mænds side bliver således til *the male glaze*. Dantes overfor Beatrice, Petrarca over for Laura, Werther over for Lotte. Fortsæt selv.
- 4 Shinju, hvis navn betyder perle, 'gransker skriften i Ringens gyldne bånd. Straks får Schultz 'Krams og Streger' til at være Karins inskription i Sophus' vielsesring. Det er gætværk. Og læser man lidt videre i konteksten, er omtalte ring kronet med en indfattet perle. Endvidere er det denne perle som accentuerer deres erotiske møde, selvfølgelig med symbolistisk sammenfald af ringe og kvinde med samme erotisk konnotative perle og tilhørende nonverbalt kropssprog. Perlen i fransk symbolistisk digtning er knyttet til kvindens seksualitet. Sammen med andre smykker er perlen gerne sindbillede på kvindens skød. Sophus' ret så voldsomme perlering arvede min far, men siden er den desværre forsvundet. Sophus' giftering var en traditionel glat guldring. Jeg har billeder af begge ringe.

Mens vi er ved mand og kone, så er digtet om elskerinden Johanne fra hjemme i Danmark, 'Hvad er det for en Sommer', et anderledes ikke-asiatisk afsnit som siden blev til en selvstændig sang i Danmarks Melodibog. Digtet er hallucinogene minder 'vakte fra de Døde'. Lige i forrige strofiske afsnit har jeget røget opium. Erindringen går tilbage til 1907, hvor Sophus i Danmark havde en kort affære med den noget yngre skuespiller Johanne Petersen. Sophus fik Peter Nansens hjælp til at smede ægteskabet sammen igen ved at tale med Karin. Sammenligningen med den japanske kvinde og den danske Johanne har samme bundklang – kort er sommerens lidenskab, den spontane seksualitet som især symbolistiske digtere dyrkede som mere autentisk og inciterende end den ægteskabelige. Så Sophus skal videre, noget som ifølge ham

Shinju godt er klar over. Højest sandsynlig har han betalt for hendes ydelser som glædespige, men det gjorde Goethe altså også, den gang han var med kvinde i Italien. Synet på prostitution var anderledes den gang og især de digtere med Charles Baudelaire i spidsen der dyrkede en ambivalent form for luderromantik. Luderen set både som en slags seksuelt skønvirke og socialt fri sat nydelse i en delikat kvindeskikkelse og den industrialiserede skøge med syfilis i skødet og social armod som bevæggrund. Prostitution blev til arbejde, da arbejde blev til prostitution skriver Walter Benjamin i forbindelse med sine studier om Baudelaire, Paris og den markedsførte kapitalisme.

- 5 Johannes V. Jensens skildring af Yoshiwara er helt sikkert præget af ægteparret Michaëlis' beskyttende og stillingtagende venskab med en selvmorderisk homoseksuel Herman Bang, svinet til af Jensens afskyelige homofobiske bemærkninger om denne. Jensen besøger området syv år senere end Michaëlis.
- 6 Kunsten for kunstens skyld er udgangsreplikken på Schultzs læsning af 'Blaaregn'. Pladsen er ikke til diskutere dette ofte misbrugte og misforståede begreb, der alt for tit bliver brugt nedsættende pejorativt. Michaëlis' digt er en hyldest – ekstremt romantiseret og euforisk fortegnet – til en ikke-kristen eksotisk og hedonistisk kultur, som ikke er ramt af kristendommens samvittighed og skyld: 'Du kender ikke Skammen og endnu mindre Svig.'
- 7 Sophus' Japan er der hvor erotikken flyder frit, som i de meget erotiske japanske akvareller som sivede ud på det europæiske kunstmarked. Michaëlis var ligesom så mange af tidens maskuline kunstnere besat af illusionen om et jordisk paradys uden kristen kropsangst og bigot seksualmoral.

Afsluttende kommentarer.

Lad mig understrege at dette ikke er et familiært forsvarsskrift for en farfar, jeg aldrig har kendt. Jeg kalder ham selv for en kvindeglad levemand, hvilket han klart var – og på det sæt scorede altså Karin ind i et ægteskab, hun faktisk aldrig fortrød. Hendes erindringer er skrevet mange år efter bruddet og kan være tintet af alderdommens nostalgi, men hun anså Tao alias Sophus for et godt menneske i sine egne på sporet af den tabte tid. Da Sophus ligger fattig og dødssyg i 1932 kommer Karin med penge til et kurophold. Min farmor mente at Karin var kvinden i Sophus' liv, det var Karin så sandelig ej heller i tvivl om. Jeg har andre steder skildret deres ægteskab i retning af en Pygmalion-historie. Hvor 'blomsterpigen' med flid, talent og tid overgår sin rigide 'Professor Higgins'. I 'Jagten på det gode menneske' har jeg skrevet om det signifikant kærlige, at to tidligere ægtefolk beholder forholdets kælenavne efter forholdets ophør. Ja, at min farmor Louise Lucie Peschardt Michaëlis tillod, at hendes enbårne søn fik et navn, ekskonen havde kaldt hendes nuværende mand! Og blev ved med at kalde ham i sine tekster helt til sine dages ende.

Jeg synes, som litteraturvidenskabsmand i store træk at Lauritz Korfix Schultzs essay er velskrevet, informativt og interessant. Og enig med ham i, at Sophus' Japan er en poetisk, metaskriftlig konstruktion. Men altså skrevet i 1913, tre år efter

opholdet i Østen, to år efter skilsmissen fra Karin. Sophus' fingerringe kunne han have spurgt mig om. Schultzs fortolkning af disse har toner af moralsk ideologikritik. At bruge Edward Saids europæisk fokuserede postkoloniale studier til at betegne et asiatiske kejserdømme, som selv havde kolonier, finder jeg her problematisk. Der bør seriøst skelnes mellem aftenlandets orientalisme og europæisk japanisme. Der er fordomsfulde sammenfald, men også klare distinktive træk. Ikke mindst fordi Japan meget sent kom indenfor europæisk rækkevide i modsætning til f.eks. Kina, hvor dele blev udnyttet og koloniseret fra vestlig side. Samurai- og geisha-romantikken flourerer stadigvæk ved siden af Japans brutalitet, som krigsførende stormagt i forrige århundrede. Den japansk yndefulde, kimonoklædte og velduftende kvinde med sort hår og hvidt ansigt og samtidig hendes stolte samurai som sprætter maven op for et ondt ord.

At Michaëlis ikke så nød og elendig i sit Japan, kan man måske skyde ham i skoene, men nu er han altså skønånd og ikke sociolog. En anden digter og elev af Charles Baudelaire, anglo-amerikaneren T.S. Eliot kalder det at bedømme fortidens moral med sin egen nutidige for provinsialisme. Desuden skal man litteraturvidenskabeligt være sig for at bedømme parforhold, man enten kender meget lidt til eller kun kender fra den ene parts side. Sågar når denne kendte side er skildret i selvbiografisk romanform. Karin Michaëlis er i mine øjne en stor betydelig og aldeles skelsættende forfatter, måske den første som decideret skriver i det sprog som lang tid efter hendes død hedder *écriture féminine*. Opgør med mænds dominerende måde at skrive på, det fallologocentriske skriftsyn, vejen ad hvilken hvis man(d) vil skrive lødigt og litterært. Men man skal huske at ligesom alle andre 'Krams og Streger', er det ikke altid hele sandheden som kommer ned på skrift. Hvad enten det er mænd eller kvinder som skriver.

Bo Tao Michaëlis.

Nogle personlige bemærkninger efter læsningen af Bo Tao Michaëlis' kommentar.

Det var interessant at læse Bo Tao Michaëlis' kommentar, da han er en mand af udsyn og her meddeler os mange af sine associationer. Dog synes jeg, at temperamentet af og til løber af med ham, så han kritiserer lidt i overkant.

Herunder følger et par eksempler, hvor jeg har forholdt mig til nogle af Bo Tao Michaëlis' kritikpunkter.

Titlen

Bo Tao Michaëlis kalder artiklens titel, *Sophus Michaëlis' erotiske erobring af Japan* 'lidt bombastisk' og mener, at det snarere forholder sig *omvendt*. Lauritz Korfix Schultz har imidlertid allerede taget højde for virkningen i begge retninger med formuleringen "Michaëlis åbnede Japan med sin poesi, og Japan åbnede Michaëlis" (s. 5), og titlen er en variant af journalisten *Loulou Lassens* karakteristik af de japanske digte i *Blaaregn* som "en aandelig Erobring af Japan".

I sin anmeldelse i det kortlivede dagblad *Riget* (24.11.1910) kalder hun Sophus Michaëlis' japanske digte for "overordentligt skønne", samtidig med, at også hun har blik for landets stærke virkning på Michaëlis, "han overgiver sig paa Naade og Unaade" (anm. kan læses på *mediastream*).

Modstridende følelser ved afrejsen

I 1908, to år inden Sophus' rejse til Østasien, havde hans og Karins ægteskab været alvorligt truet af hans forelskelse i Johanne Petersen, men var kommet i en slags balance igen. Under parrets ophold i New York 1909-1910, hvor Sophus' skuespil *Revolutionsbryllup* blev opført, var der igen mange spændinger, som fandt vej til Karins dagbog.¹

Bo Tao Michaëlis finder det selvmodsigende, at Sophus tiggede Karin om at følge med på rejsen tværs over Amerika og videre til Kina og Japan. Men Sophus havde lige måttet se sig selv spejlet i figuren Niels i Karins og Betty Nansens roman "Kvindehjerter", hans skuespil fik ikke nogen videre succes i USA, han var nervøs og anspændt, så det kan ikke undre, at han var bange for at tage alene ud på den lange rejse og trods deres konflikter ønskede sin mere robuste hustru som støtte.

1.

Karin Michaëlis' Noteringskalender 1910, Randers stadsarkiv.

10. Marts [1910]

Først en hyggelig Middag i Café des Beaux Arts, derefter i New Theater og saa Stykket uden Abonnement. Hele Gulvet fuldt. Udmærket Forestilling. Lyttende Publikum.

Bagefter som sædvanlig Scene med Tao. Nu har i den sidste Maaned jeg faktisk ikke haft en behagelig Time sammen med ham. Kun saa saare jeg siger ham Komplimenter om Stykket, er han tilfreds. Det er en uudholdelig Tilværelse. De andre, der ikke ser bag Kulisserne aner intet. Der drøftes kun et Emne, der er kun en Pol – ham; ham.

23. Marts [1910]

Tao rejser [dobbelt understreget]

Hele Natten ikke sovet, Tao grædt og grædt. Han tilbød mig Tusinde Kroner til Hjælp til Rejsen, hvis jeg vilde tage med. Han frygter for at være alene. "Hvis jeg var syg, vilde du jo tage med".

"Ja, hvis du var syg". "Men jeg er syg, aandeligt, sjæleligt". "Ja, det ved jeg, men det har du været en Gang før og kom over det".

Tao siger, han vil hverken spise eller sove men sidde og stirre frem for sig.

Levende model

Det er tydeligt, at Karin Michaëlis bearbejdede sine egne oplevelser med Sophus i Betzys breve i romanen *Kvindehjerter*. Også senere i den lange novelle "Af en ulykkelig Kvindes Dagbogsoptegnelser" (I *Hjertets Drømme*, 1915) gennemspilles temaet med en skønhedselskende ægtemand (maleren Lennart), der foretrækker en ung, smuk kvinde frem for sin hustru (Claire).

Hvem der under dække skulle forestille at være Sophus i den mere nuancerede *Den farlige Alder*, som udkom i efteråret 1910, har jeg derimod svært ved at se. Hovedpersonen Elsie har forladt sin mand Richardt, om hvem hun skriver: "Han keder mig, nu som før" (s. 58), og at han efter skilsmissen trøster sig med en ung kvinde, kan man vel ikke laste ham for. Der er også et stykke vej fra Sophus til arkitekten Jørgens indirekte afvisning af at indgå i et forhold med den otte år ældre Elsie.

Ligesom Niels og Lennart har kunstprofessor Augustus i *Die grosse Beichte* træk af Sophus Michaëlis. Alle er skildret som venlige mennesker, der nødtigt vil gøre hustruen ondt.

Utroskab og skilsmisse

Grundene til skilsmissen er utvivlsomt flere end blot utroskab. Hovedpersonen Benitta i *Die grosse Beichte* mindes i andet kapitel meget kærligt livet med Augustus og siger, at hun ikke har skønnet nok på, at han beredvilligt delte sin store viden med hende, men tilføjer, at hun med sine spontane følelser savnede et ægte gensvar hos sin alt for formfuldendte og noget forfængelige ægtemand. Deres forskellige væsen skilte dem.

I en fødselsdagssamtale i radioen 1947 med Karl Bjarnhof beskrev Karin Sophus som 'et vidunderligt menneske', men forklarede skilsmisssens nødvendighed med hans gentagne foreliskelser i smukke kvinder. Citatet fra *Vidunderlige Verden III* :18 om de 'sødtduftende Blomster langs fremmede Vejgrøfter', som Sophus plukkede, tyder på, at dette har været den udløsende faktor for skilsmissen.

Men i selvsamme bog skriver Karin (s. 143): "Jeg har altid været forelsket i mindst en, men tidt har jeg været forelsket i tre paa samme Tid", og det var et smukt træk hos Sophus, at han bar over med, at hun var så forgabt i Peter Nansen, hvad hun ikke lagde skjul på.

At ovenstående ikke bare var tom snak fra Karins side, viser nogle andre optegnelser i dagbogen for 1910. To dage inden Sophus' afrejse fra New York står der bl.a., at hun (de?) har været hos Willy Gretor og hentet et maleri. Gretor var en dansk maler og kunsthandler, bosat i Paris, en gådefuld og fascinerende personlighed med tilbøjelighed til at udnytte sine omgivelser. Karin blev straks fanget: "Han virker bedaarende. Bedaarende. Mon Tao aner, hvad det vil sige at rejse efter at jeg har lært ham at kende."

Da Sophus var rejst d. 23. marts, skrev hun : "Alma [Karins søster] betroet mig, at Joosts [Almas mand] Humør stammer fra det med Willy Gretor. Men jeg erklærede, at jeg vilde ikke, mod min Overbevisning, slippe ham." I de kommende dage vendte han sin opmærksomhed mod Karins yngste søster Harriet og forsvandt snart ud af dagbogen.

I april og maj modtog Karin adskillige breve fra Sophus ("Yndigt Brev fra Tao", "Dejligt Brev fra Tao", "22 Sider Brev fra Tao" etc.).

Fra d. 27. juni skrev hun efter hjemkomsten en lang beretning om skibsrejsen, hvor hun havde haft en længere flirt kørende med kaptajnen. Slutningen af hendes afskedsbrev til ham lyder: "Og husk saa, naar De kommer hjem, at pleje Deres Hustru som en Blomst, der skal drejes efter Solen og ikke taaler Skygge. Aah Livet er dejligt at leve. Det eneste Ord vi har at give hinanden er Tak."

Når jeg har citeret dette så indgående, er det for at vise, at Sophus måske også sommetider har haft grund til bekymring, og det har måske heller ikke været så let for ham at leve med sin hustrus stadigt voksende berømmelse og formodentlig stigende selvfølelse.

Alle skildringerne af ægteskabet og dets opløsning har vi fra Karin, hvad der utvivlsomt giver en vis slagside. Måske var det galant af Sophus ikke at skrive sin version.

Det var beklageligt, at ægteskabet ikke kunne holde. Så meget mere positivt var det, at Karin og Sophus efter skilsmissemisshen bevarede et virkelig godt forhold til hinanden.

I andre tekster af Bo Tao Michaëlis har jeg set en stærkere afvisning af Sophus' utroskab som skilsmissegrund. Men skilt blev ægteparret jo. Det ville være interessant at høre, om Bo Tao Michaëlis har et bud på hvorfor.

Madame Butterfly

Det undrer, at Bo Tao Michaëlis bruger ordet "sågar" om sammenligningen mellem Sophus og amerikaneren Pinkerton i *Madame Butterfly*. Sophus Michaëlis' skildring i digtet *Blaaregn* af geishaen Shinju blev af Kai Friis Møller sammenlignet med billedet af den japanske kvinde i Pierre Lotis roman fra 1887 *Madame Chrysanthème*, som er en af kilderne til Puccinis opera. Det er derfor ret så oplagt at undersøge ligheder og forskelle.

Lauritz Korfix Schultz lader det hele tiden stå åbent, om Sophus Michaëlis' billedfortælling er andet end forestillinger. Det virker nærmest, som om Bo Tao Michaëlis anser Pinkerton for mere engageret: "Han gifter sig faktisk japansk med Butterfly", og hun græder af rørelse. "Shinju græder altså ikke ved afskeden", skriver Bo Tao Michaëlis. Selvfølgelig, det ville være en sær opera, som ikke lod historien udvikle sig til et romantisk, gerne tragisk drama; her var Michaëlis mere realistisk. Disse midlertidige japanske ægteskaber indebar ikke nogen senere forpligtelser for de mænd fra vestlige lande, som i et par måneder kunne leve sammen med en japansk kvinde.

Den franske søofficer og forfatter Lotis roman byggede på egne erfaringer i Nagasaki, og hundredvis af andre soldater, som kom vestfra, levede på samme måde, mens de var stationeret i Japan. (András Batta: Opera s. 471).

Ringen med inskription

I digtet tales om 'ringene', og en af dem er antagelig den perlering, som er blevet overleveret i Bo Tao Michaëlis' familie, men nu er forsvundet. Teksten i den ene eller den anden får betydning i Michaëlis' digt, men det er ikke ligefrem nødvendigt at vide hvilken.

Afslutning

Hvor vi i Karin Michaëlis selskabet har set kendskabet til Karin Michaëlis stige betragteligt i de senere år, har Sophus Michaëlis længe stået i skyggen. Det er glædeligt, at vi gennem Lauritz Korfix Schultz' artikel i Troldspejlet nr. 48 har fået et så fint billede af hans kunstneriske høst fra Japan og er blevet bekendt med samtidens reaktioner.

I Loulou Lassens ovennævnte anmeldelse skriver hun: "Der er en Del ret ligegyldige Digte i Michaëlis' sidste Digtsamling", men dette gælder ikke digtene fra Japan, tværtimod: de er "Silkebroderier af den allervidunderligste Dejlighed". Hun fortsætter: "I vort Kunstindustrimuseum findes der ikke skønnere japanske Sager end i Sophus Michaëlis' Digt: B l a a r e g n. Det kan sammenlignes med det ægteste Lak, Silke og Perlemor."

Det er værd at bemærke, at hun, en kvinde, ikke kommer med nogen som helst antydning af kritik af vestlige mænds eventuelle udnyttelse af japanske kvinder.

Kirsten Klitgård

(Jeg vil betone, at jeg her kun skriver på egne vegne, ikke på vegne af Karin Michaëlis selskabet).

JØDEKVARTERET I PRAG

Vi gik langs Kajen, forbi Broen, hvor kæmpestore Helgenstatuer staar muret fast i Brystværnet. Tværs over den hellige Nepomuk hænger – som Ordener – en Række granatrøde, stjerneformede Lygter, der skinner som Blod om Natten. Ved Foden af hver Helgen er indmuret en Bøsse, der gerne tager mod Skærv.

Paa den anden Side Floden ligger Hradsjin, Borgen med de tyve Paladser inden for sine Mure. Kold og dyster skuer den ned fra Bjerget paa Elendigheden.

Jeg mindes Kapellanens drævende: ”Denne Kiste bestaar af 16 Centner Sølv – Malakitkorset der har kostet over 10.000 Gylden.” Det var da han førte os om i Slotsdomen og imponerede os ved de der ophobede Skatte af Guld og Ædelstene.

Maalet – Midlerne!

Vi er i Udkanten af Josaphatskvarteret, i de lange smøgede Gader, hvor alt er stille, lugter der ilde. Opad Husene ligger et Støvlag, der gør Ruderne tingraa. Ved hvert Vindpust flyger det som en Hvirvelsky. Ingen Vogne, ingen Mennesker, kun den hæsle Lugt, der særtegner Fattigdommens Uhumskhed.

Her bor nok ellers fattige Kristne, men de er sagtens ude paa Tiggertogt, eller de lukker sig inde for at samle Varme i Sengene.

Saa naar vi ind i Jødegyderne. Portgange og Døraabninger viser Vej ind til beboede Møddinger, hvor Laser, Potteskaar og Møbelstumper fortæller, at Ejerne lever af Sjakren – eller dør deraf. Skræmte eller forknytte ser de efter de Fremmede, som gør sig Ærinde her.

Men da vi spørger om Vej til den gamle Kirkegaard – den hvorom alle Smaa børn læser i Geografien – vender de sig bort tavse og vrede.

De er jo i deres Ret. Hvad er vores Nysgerrighed vel andet end Helligbrøde? De forstaar ikke, at vi tænker med samme Ærbødighed som de paa den berømte Plet.

Saa reder vi os da Vejen selv. Synagogerne ligger som Ruiner, halvskjulte af hældende Rønner og Dynger af Murbrokker og gammelt Jern. Klemt inde mellem Smøger af argeste Slags ligger Dødningehaven, mindre end vor Frue Kirke, skæv og kantet, som om Tidens Tand har gnavet Stump for Stump af den.

Dens Ydermur er graa og overgramset, som andre ledige Mure, af Barnehaand.

En jødisk Gejstlig med et prægtigt Racehoved fører os ind paa Stedet.

Straks forfærdes vi. Dette ligner jo en sammenrodet Stenhob. Men han viser os, at næsten alle Stene staar paa Højkant.

Gennem en Rude peger han ned paa det dybtliggende Kapel og fortæller at Ligene – Ligene har højnet Begravelsespladsen med disse mange Alen.

Med underlig salig Stolthed fortæller han om hin Jøde der blev adlet under en eller anden Kejser. Som om det er Jødernes Skam, at saa faa er adlede.

- - -

Vi ser Gravstene, den ældste som sattes 600 Aar efter Kristi Fødsel, og vi ser Stammetegnene, Hjort, Karpe, Ørn og Haand fra den Tid, da Slægtsnavnet kun bevarede gennem Billedtegn. Saa gaar Manden og lader os være ene med Betagelsen og Uhyggen.

Om man spørger mig, hvor mange Gravsten her vel var, jeg skulle svaret 600. Nu ved jeg, der er mere end tolv Tusind, og saa forstaar jeg bedre, hvorfor Jorden har højnet sig.

Træerne er trøskede, saa man kan plukke Stammerne itu med Fingerene. Deres Bark er forvitret som Jorden og Stenene.

Fra et lille Vindueshul i Muren stirrer en 90-aarig Kvinde ud efter os med sine halvslukte Øjne. To unge kaade Katte leger henne ved Gravhobene, og en frisk tjørnet Rosenbusk staar strittende midt imellem de døde Træer.

Fattigbøssen er rustet fast, og det klinger tomt, da vi hælder lidt i dens Indre.

I halvandet Hundrede Aar har Pladsen ikke været benyttet. Dog maa det undre, at ikke en under disse 12.000 Sten har efterlevende Slægt, der mindes og hædrer ham. Ingen Antydning af Grav findes mere.

Var disse Gravsten med Vold slæbt fra Gravene og i Hast samlet paa en Jordvold, de kunne ikke staa mere sørgeligt end her. Paa enkelte Gravsten var der dynget en Hoben smaabitte Sten. Det siges at hver Jøde lægger en som Minde om sit Besøg. Og vi forstaar, at Jøderne ikke gæster deres hellige Sted ofte.

Saa gaar vi bort tyngede og tavse.

Men just faa Gyder borte paa en stor halvrund, aaben Plads, hvor Eftermiddagssolen kaster skarpt Lyd, møder os et Virvar, en Summen – Synet af de 11.000 fattige Sjæle, der kummerligt sjakrer sig Føden til.

Mænd med lange Profetskæg og drømmende dybe Øjne staar og sidder foran deres aabne Boder og venter Købere. Husene hviler paa buhvælvede Underbygninger og inde i disse Hvælvninger er de fleste Handelsvarer anbragte.

Kvinderne ser paa os, og deres Blik gør ondt helt ind i Sjælen.

Nød, - Nød, - Nød.

Man fattter ikke den Sagtmodighed, der bringer dem til at bære Armodens Forbandelse uden at kny. Ikke en anraaber os. De ved deres usle Varer ikke kan friste den Fremmede, og de er for stolte til at kny.

Inden vi slipper ud af Fattigkvarteret, overfaldes vi af Kvinder, der vil sælge os deres hæslege malede Helgenbilleder.

Men de Kvinder har ikke Jødernes stolte Racepræg.

Fru K.

